

Aneta ArkuszewskaUniwersytet Rzeszowski
ORCID: 0000-0003-1323-4490**POSTĘPOWANIE W SPRAWACH GOSPODARCZYCH.
NOWE ROZWIĄZANIA PRAWNE****Wprowadzenie**

Postępowanie w sprawach gospodarczych jako odrębny rodzaj postępowania zostało wprowadzone do k.p.c. 1 października 1989 r. na mocy ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych¹. Postępowanie to nie do końca spełniało swoją funkcję i od momentu jego wprowadzenia różne środowiska skupiające przedsiębiorców zgłaszały postulaty usprawnienia i skrócenia czasu jego trwania. W ślad za tymi dezyderatami 16 listopada 2006 r. uchwalono ustawę o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw². Głównym celem tej ustawy było usprawnienie, przyspieszenie i zwiększenie efektywności postępowania w sprawach gospodarczych. Przewidywała ona także usprawnienie funkcjonowania niektórych przepisów o charakterze ogólnym, mających jednak istotne znaczenie dla sprawności postępowania w sprawach gospodarczych, zachowania w nich dyscypliny i ekonomii procesowej³.

Postępowanie to zostało zniesione ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁴, jednak zachowano pojęcie sprawy gospodarczej oraz wyodrębnione sądy gospodarcze, które od 3 maja 2012 r. rozpoznawały sprawy gospodarcze w postępowaniu „zwykłym”.

¹ Ustawa z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz.U. 1989, poz. 175 ze zm.).

² Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2006, nr 235, poz. 1699).

³ Zob. A.M. Arkuszewska, *Postępowanie w sprawach gospodarczych – nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007, nr 1, s. 10 i n.

⁴ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011, poz. 1381).

Analiza pracy sądów gospodarczych wykazała, że taki tryb sądowego rozwiązywania sporów gospodarczych nie spełnia wymogów obrotu gospodarczego, a zasadniczym elementem w procesie dochodzenia i zaspakajania na drodze prawnej wierzitelności powstałych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą jest jakość i czas sądowego rozstrzygnięcia sporów w sprawach gospodarczych. Założenie to skłoniło ustawodawcę do przywrócenia odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych, co nastąpiło na mocy ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁵.

Zamierzone usprawnienie i przyspieszenie postępowań sądowych w sprawach gospodarczych ma również na celu realizację konstytucyjnego prawa do sądu. Artykuł 45 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, że „każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. Prawo to sformułowane jest także w wiążących Rzeczpospolitą Polską normach prawa międzynarodowego – art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i art. 14 ust. 1 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych – odnoszących się do ochrony praw człowieka.

Prawo do sądu nie może być rozumiane jedynie w aspekcie formalnym, tj. dostępności drogi sądowej „w ogóle”. Prawo to zawiera w sobie również gwarancję skutecznej ochrony praw na drodze sądowej⁶. Jednym z zasadniczych warunków efektywnego zapewnienia ochrony prawnej umożliwiającej rzeczywistą realizację słusznych praw i interesów uprawnionego jest udzielenie takiej ochrony bez zbędnej zwłoki. Zbyt długi upływ czasu od momentu zgłoszenia żądania ochrony do chwili jego merytorycznego rozstrzygnięcia może zniweczyć wszelkie pozytywne skutki formalnie udzielonej ochrony prawnej.

Nowa regulacja postępowania gospodarczego nie stanowi automatycznego powtórzenia unormowania obowiązującego przed 3 maja 2012 r., pomimo że niektóre instytucje przywrócono jako te, które sprawdziły się w poprzednio funkcjonującym postępowaniu gospodarczym. Inne jednak zmodyfikowano, ale też wprowadzono zupełnie nowe rozwiązania prawne.

Niniejsze opracowanie ma na celu przybliżenie nowych, a zarazem kluczowych regulacji prawnych, których głównym założeniem jest optymalizacja oraz zapewnienie szybszego, efektywniejszego i skuteczniejszego rozpoznawania spraw o charakterze gospodarczym, a także zagwarantowanie ochrony prawnej osobom nieprowadzącym działalności gospodarczej oraz tzw. małym przedsiębiorcom. Z uwagi jednak na ograniczone ramy niniejszego artykułu zostaną pominięte nowatorskie rozwiązania prawne przewidziane w postępowaniu dowo-

⁵ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1469).

⁶ Orzeczenie TK z dnia 11 stycznia 1995 r., sygn. W 17/94, OTK 1995, cz. I, poz. 18.

dowym w procesie gospodarczym (tj. umowa dowodowa, prymat dowodu z dokumentów oraz subsydiarny charakter dowodu z zeznań świadków) oraz nowy rodzaj spraw mających obecnie charakter gospodarczy.

Zastosowanie trybu procesowego oraz powiązania wewnątrzsystemowe

Obecna nowelizacja wprowadzająca postępowanie w sprawach gospodarczych w stosunku do postępowania gospodarczego funkcjonującego przed 2012 r. dokonała zmiany numeracji jednostek redakcyjnych i działu, w którym zlokalizowano postępowanie gospodarcze. Obecnie znajduje się ono w dziale IIA (poprzednio był to dział IVA), w art. 458¹–458¹³, podczas gdy przed 2012 r. określone było w art. 479¹–479²⁷.

Wprowadzono zasadę, z punktu widzenia systemowego oczywistą, że rozpoznawanie spraw gospodarczych podlega w trybie procesowym, co wyłącza sprawy należące do postępowania nieprocesowego czy też innych postępowań (np. egzekucyjnego).

Norma ta stanowi swego rodzaju *superfluum*, gdyż z samego miejsca regulacji (tj. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze, Księga pierwsza – Proces) wynika, że wskazane postępowanie ma być stosowane tylko w sprawach gospodarczych, które są rozpoznawane w procesie⁷. Także więc w innych postępowaniach unormowanych w Kodeksie, np. w postępowaniu w razie zaginięcia lub zniszczenia akt albo w postępowaniu zabezpieczającym, nie mają zastosowania przepisy o postępowaniu odrębnym, choć sądem właściwym do ich rozpoznania – jeżeli dotyczy ono sprawy gospodarczej i ustawa tak stanowi – jest sąd (wydział) gospodarczy (art. 719 § 1 i art. 734)⁸. Sądy gospodarcze nie są również uprawnione do wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym, jak chociażby: nadawania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu obejmującemu roszczenia, które gdyby były rozpoznawane przez sąd, należałyby do właściwości sądów gospodarczych, o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego obejmującego roszczenie, które gdyby było rozpoznawane przez sąd, należałoby do właściwości sądów gospodarczych, oraz o ustalenie, że orzeczenie sądu lub rozstrzygnięcie innego organu państwa obcego wydane w sprawie gospodarczej podlega albo nie podlega uznaniu, gdyż te sprawy zostały usu-

⁷ A. Arkuszewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołączyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 318.

⁸ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019, t. I–II: Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 1082.

nięte z katalogu pojęcia spraw gospodarczych ujętych w uchylonej ustawie o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (art. 2 ust. 2). Należy też przyjąć, że sądy gospodarcze nie są kompetentne do nadawania klauzuli wykonalności lub zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem po przeprowadzonej mediacji na podstawie umowy stron zawartej pomiędzy przedsiębiorcami⁹.

Postępowanie cywilne – jako jeden z instrumentów służących do usuwania i zapobiegania konfliktom społecznym – musi być kształtowane, stosowane i badane przy uwzględnieniu wymagań co do jego funkcji i struktury, ale także z punktu widzenia relacji zachodzących między poszczególnymi jego elementami¹⁰. Występujące tzw. Powiązania wewnątrzsystemowe między poszczególnymi rodzajami postępowania cywilnego polegają również na krzyżowaniu się postępowania w sprawach gospodarczych z niektórymi innymi postępowaniami procesowymi. O ile art. 458¹ § 2 zd. 1 k.p.c. jest odpowiednikiem art. 479a obowiązującego przed 2012 r., zgodnie z którym w sprawach gospodarczych przepisy o innych postępowaniach odrębnych (a więc o postępowaniu nakazowym, upominawczym, uproszczonym, ale i postępowaniu z tytułu naruszonego posiadania) stosuje się w zakresie, w którym nie są sprzeczne z przepisami tego działu¹¹, o tyle zd. 2 tegoż paragrafu jest nowością i odnosi się do powiązań wewnątrzsystemowych postępowania w sprawach gospodarczych z europejskim postępowaniem nakazowym, europejskim postępowaniem w sprawie drobnych roszczeń oraz elektronicznym postępowaniem upominawczym. Powiązania te ukształtowano według zasady wyłączności tychże postępowań, co jest zbieżne z założeniami wynikającymi z art. 505¹⁵ § 2, art. 505²¹ § 2 oraz art. 505²⁹ k.p.c., które wykluczają możliwość łączenia w jakimkolwiek zakresie i na jakimkolwiek etapie omawianych postępowań z innym postępowaniem odrębnym funkcjonującym w polskim prawie cywilnym procesowym. Oznacza to, że w europejskim postępowaniu nakazowym, europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń czy też EPU choć

⁹ A. Arkuszewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 321. Warto wskazać, że w wyroku z 17 lutego 1967 r. SN wskazał, rozpoznanie sprawy w niewłaściwym trybie samo przez się nie powoduje nieważności postępowania, chyba że zostały pogwałcone przewidziane dla danego trybu przepisy, z których naruszeniem ustawa wiąże skutki nieważności. Wyrok SN z dnia 17 lutego 1967 r., sygn. III CR 381/66, *Legalis* 12964.

¹⁰ S. Cieślak, *Powiązania wewnątrzsystemowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 15 i n.

¹¹ Przepisy te pełnią funkcję deklaratoryjną, potwierdzającą, że przepisy o postępowaniu w sprawach gospodarczych mają zastosowanie także w innych postępowaniach odrębnych oraz stanowią normę kolizyjną rozstrzygającą konflikty, które mogą wystąpić na styku tego postępowania z innymi postępowaniami odrębnymi, wskazując sposób rozwiązania takiej kolizji. Por. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 1083.

mogą być rozpoznawane sprawy gospodarcze (czy np. sprawy z zakresu prawa pracy), to nie mają zastosowania przepisy k.p.c. odnoszące się do postępowań im właściwych. Innymi słowy, jeżeli sprawa gospodarcza jest rozpoznawana przez sąd gospodarczy w myśl przepisów o postępowaniu w sprawach transgranicznych lub w elektronicznym postępowaniu upominawczym, w razie kolizji wyłączość mają przepisy dotyczące tych postępowań. W przepisie art. 505²⁷ § 1 k.p.c. ustawodawca dopuścił jednak stosowanie w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń niektórych rozwiązań z postępowania uproszczonego, a mianowicie przepisów art. 505⁹–505¹¹, art. 505¹² § 1 i 3 oraz art. 505¹³ k.p.c. Natomiast w EPU oprócz niedopuszczalności stosowania innych przepisów o postępowaniach odrębnych (tj. dotyczących spraw z zakresu prawa pracy, spraw gospodarczych, przepisów o postępowaniu uproszczonym, postępowaniu nakazowym, europejskim postępowaniu nakazowym i europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń) – z wyłączeniem przepisów o postępowaniu upominawczym – nie stosuje się także przepisów art. 130^{1a}, art. 139 § 5 i art. 139¹ k.p.c.

Dodatkowe elementy pozwu

Artykuł 458³ k.p.c. stanowi *novum* w polskiej procedurze, a wprowadza dodatkowy wymóg formalny pozwu (por. art. 187) – dla powoda oraz pierwszego pisma procesowego – dla pozwanego (np. sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, odpowiedź na pozew, sprzeciw od wyroku zaocznego), zobowiązując strony do podania ponad zwykłe składniki treści pisma procesowego adresu poczty elektronicznej (e-mail) albo do złożenia oświadczeń, że strona takiego adresu nie posiada. Ma to istotne znaczenie z uwagi na treść art. 458⁴ § 2, gdzie pouczeń o treści art. 458⁵ § 1 i 4, art. 458⁶, art. 458¹⁰ oraz art. 458¹¹ k.p.c. dokonuje się na piśmie oraz na wskazany przez stronę adres poczty elektronicznej.

Poczta elektroniczna, e-poczta (*electronic mail*), określana akronimem *e-mail*, to usługa internetowa polegająca na świadczeniu usług drogą elektroniczną, służąca do przesyłania tzw. listów elektronicznych zawierających wiadomości tekstowe i multimedialne. Adres e-mail składa się z dwóch części. Pierwszą z nich jest nazwa (identyfikator) adresata, następnie po znaku typograficznym @ następuje identyfikator komputera, na którym posiada on konto pocztowe zakończone oznaczeniem typu domeny (com – komercyjne, edu – edukacyjne, gov – organizacje rządowe, org – organizacje pozarządowe, mil – wojsko, net – organizacje sieciowe) oraz kraju (Polskę oznacza pl; każdy kraj oprócz Stanów Zjednoczonych posiada charakterystyczny sufiks).

W literaturze przyjmuje się, że przepis nie ustanawia obowiązku wskazania „własnego” adresu elektronicznego, co oznacza, że strony mogą podać jakiegokolwiek

adres, pod którym odbierają (mogą odebrać) przesyłki elektroniczne. Podanie adresu fałszywego, nieaktualnego lub „martwego” następuje na ryzyko strony¹². Ustawodawca wyraźnie jednak określa, że ma to być „adres poczty elektronicznej powoda” (§ 1), a więc adres mailowy należący do powoda. W przypadku pozwanego wniosek taki można wyprowadzić z brzmienia § 2, tj. złożenia „oświadczenia, że pozwany nie posiada takiego adresu”, a więc swojej poczty elektronicznej.

Niedopełnienie obowiązku przez powoda i pozwanego stanowi brak formalny uniemożliwiający nadanie pismu prawidłowego biegu, co skutkować będzie wezwaniem stron do uzupełnienia tego braku pod rygorem zwrotu (art. 130 k.p.c.), a w sytuacji wniesienia pisma przez pełnomocnika – zwrotem takiego pisma (art. 130^{1a} § 1 k.p.c.), z tym że w terminie tygodnia od doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma strona może je wnieść ponownie (art. 130^{1a} § 3 k.p.c.). Warto tylko wspomnieć, że w przepisie art. 130 k.p.c. przyjęto nowe brzmienie § 1¹, że jeżeli pismo wniosła osoba zamieszkała lub mająca siedzibę za granicą, która nie ma w kraju przedstawiciela, przewodniczący wyznacza termin do poprawienia lub uzupełnienia pisma albo uiszczenia opłaty nie krótszy niż miesiąc, przy czym gdyby doręczenie wezwania miało mieć miejsce poza terytorium Unii Europejskiej, oznacza się termin nie krótszy niż 3 miesiące.

Pominięcie przepisów o postępowaniu gospodarczym

Zgodnie z treścią art. 458² § 1 k.p.c. stronami w sprawach o charakterze gospodarczym mogą być osoby niebędące przedsiębiorcami albo przedsiębiorcy będący osobami fizycznymi, którzy przeważnie prowadzą działalność gospodarczą na stosunkowo niedużą skalę. Ustawodawca uznał, że takie strony zasługują na większą ochronę, gdyż nie można od nich wymagać profesjonalizmu typowego dla przedsiębiorcy działającego na większą skalę.

Pojęcie przedsiębiorcy zdefiniowane jest przede wszystkim w art. 43¹ k.c. Definicja ta łączy element podmiotowy i funkcjonalny¹³, co oznacza, że przedsiębiorcą może być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Kluczowym kryterium kwalifikacji danego podmiotu jako przedsiębiorcy jest kryterium funkcjonalne, gdyż to ono pozwala na wyodrębnienie z ogółu podmiotów prawa cywilnego tych podmiotów, które są przedsiębiorcami¹⁴. Znaczenie

¹² *Ibidem*, s. 1112.

¹³ Ł. Żelechowski [w:] *Tom I. Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające KC. Prawo o notariacie* (art. 79–95 i 96–99), red. K. Osajda, Warszawa 2017, Legalis, komentarz do art. 43¹, Nb. 1.

¹⁴ Por. wyrok SA w Szczecinie z dnia 7 sierpnia 2006 r., sygn. I ACz 441/06, Legalis 550149.

kryterium podmiotowego polega natomiast na zaakcentowaniu, że przedsiębiorcą może być każdy podmiot prawa. Definicję przedsiębiorcy zawiera również art. 4 ust. 1 i 2 Prawa przedsiębiorców¹⁵, który stanowi, że przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą. Przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Natomiast działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły (art. 3 Prawa przedsiębiorców). Działalności zaś gospodarczej nie stanowi działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia, o którym mowa w ustawie z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę¹⁶, i która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej (art. 5 ust. 1 Prawa przedsiębiorców).

Warto zauważyć, że obowiązujące przepisy, głównie Prawo przedsiębiorców, nie zawierają ograniczeń co do skali prowadzonej przez osoby fizyczne działalności gospodarczej. Ustawa ta wprowadza jednak pojęcia:

- mikroprzedsiębiorca, tj. przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki:
 - a) zatrudniał średniorocznie mniej niż 10 pracowników,
 - b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 mln euro lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 mln euro,
- mały przedsiębiorca, czyli przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki:
 - a) zatrudniał średniorocznie mniej niż 50 pracowników,
 - b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 10 mln euro lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 10 mln euro i który nie jest mikroprzedsiębiorcą,
- średni przedsiębiorca – przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki:
 - a) zatrudniał średniorocznie mniej niż 250 pracowników,
 - b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 50 mln

¹⁵ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2019, poz. 1292).

¹⁶ Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. 2018, poz. 2177).

euro lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 43 mln euro i który nie jest mikroprzedsiębiorcą ani małym przedsiębiorcą.

Oznacza to, że każdy z rodzajów przedsiębiorców (mikro, mały i średni) jeśli tylko będzie osobą fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą, będzie mógł skorzystać z dobrodziejstwa tego przepisu i żądać rozpoznania sprawy w postępowaniu zwykłym, co stanowić będzie znaczne ułatwienie procesowe dla tych podmiotów. Przeważnie jednak będzie to dotyczyło mikroprzedsiębiorców, gdyż mali i średni przedsiębiorcy zwykle prowadzą działalność w innej formie prawnej¹⁷.

Z literalnego brzmienia § 1 art. 458⁶ k.p.c. wynika, że sąd rozpoznaje sprawę z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym „na wniosek strony”. Jednak w zasadzie wniosek taki stanowi żądanie strony, gdyż sąd jest takim wnioskiem związany. Oznacza to, że jeżeli strona lub jej pełnomocnik złoży taki wniosek, sąd powinien wydać postanowienie o pominięciu przepisów regulujących postępowanie gospodarcze. W wyniku tego sprawa nie przestaje być sprawą gospodarczą, nadal rozpoznaje ją sąd gospodarczy, ale stosuje przepisy przewidziane dla postępowania zwykłego. Postanowienie sądu w przedmiocie rozpoznania sprawy z wyłączeniem przepisów dotyczących postępowania gospodarczego oraz jego odmowa nie podlegają zaskarżeniu zażaleniem (por. art. 394 § 1 lub art. 394^{1a} § 1 k.p.c.). Podlega ono jednak weryfikacji w trybie art. 380 k.p.c., przy czym należy wykazać, że to uchybienie miało wpływ na wynik sprawy¹⁸.

Jeżeli po którejkolwiek ze stron występuje współuczestnictwo procesowe, każdy współuczestnik – niezależnie od rodzaju współuczestnictwa – może złożyć wniosek, o którym mowa w komentowanym przepisie. Wniosek taki jest skuteczny bez względu na stanowisko innych współuczestników¹⁹.

Przewodniczący zobowiązany jest pouczyć strony o możliwości złożenia wniosku o pominięcie rozpoznania sprawy w postępowaniu gospodarczym w terminie tygodnia od dnia doręczenia im pouczenia na piśmie (nie dotyczy to doręczenia w postaci elektronicznej, choć pouczenie o treści tego przepisu też jest wysyłane drogą mailową). Gdy doręczenie pouczenia nie było wymagane (czyli przeważnie tam, gdzie strona jest zastępowana przez zawodowego pełnomocnika), wniosek taki można złożyć od razu w pozwie lub pierwszym piśmie

¹⁷ A. Arkuszewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołączyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 331–332.

¹⁸ Zob. postanowienie SN z dnia 17 lipca 2008 r., sygn. II CZ 54/08, Legalis 125061; z dnia 10 stycznia 2014 r., sygn. I CZ 101/13, Legalis 1066920 i z dnia 8 lipca 2016 r., sygn. I CZ 38/16, Lex nr 2094778.

¹⁹ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 1124.

przez pozwanego. Brak pouczenia strony niereprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika o możliwości złożenia takiego wniosku obwarowane jest sankcją w postaci uznania takiego zaniechania za pozbawienie strony możliwości obrony jej praw, chyba że nieudzielenie takiego pouczenia nie miało wpływu na zachowanie tej strony w toku postępowania (art. 458⁴ § 4 k.p.c.).

W art. 458⁶ § 2 k.p.c. określono termin, w jakim strona może zgłosić wniosek o pominięciu prowadzenia sprawy według przepisów o postępowaniu gospodarczym. Wskazany termin jest terminem ustawowym (prekluzyjnym), co oznacza, że złożenie wniosku po terminie (albo niezłożenie go w pozwie lub pierwszym piśmie pozwanego) spowoduje, iż sąd rozpozna sprawę w trybie przepisów o postępowaniu gospodarczym.

Wskazany termin może zostać przywrócony na zasadach ogólnych (art. 168 i n. k.p.c.). Jeżeli termin zostanie stronie przywrócony i zostaną pominięte przepisy regulujące postępowanie gospodarcze, sąd powinien dokonać weryfikacji dotychczasowych czynności procesowych pod kątem ogólnych przepisów postępowania cywilnego²⁰.

Warto jednak zauważyć, że jeżeli sprawa podlega rozpoznaniu w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych, ale należy także do innych postępowań odrębnych, to po złożeniu skutecznego wniosku o pominięciu prowadzenia sprawy według przepisów o postępowaniu gospodarczym sprawa taka jest rozpoznawana z pominięciem przepisów o tym postępowaniu, ale przy uwzględnieniu przepisów o innym postępowaniu odrębnym, do którego przynależy²¹.

Przekazanie sprawy gospodarczej i niegospodarczej innemu sądowi

Istotnym *novum* jest wprowadzenie ograniczania temporalnego do przekazania sprawy przez sąd gospodarczy właściwemu sądowi w następstwie stwierdzenia, że sprawa nie jest sprawą gospodarczą, oraz przekazania sprawy gospodarczej do sądu gospodarczego (art. 458⁷ k.p.c.). Ma to na celu unikanie w sprawach o spornym statusie wielokrotnego przekazywania takiej sprawy między sądami lub wydziałami tego samego sądu oraz przekazywania sprawy sądowi właściwemu po zbyt długim czasie od wpływu. Jednocześnie regulacja ta ma za zadanie przyspieszenie postępowania, a konkretniej – wyeliminowanie zwłoki w jej rozpoznaniu z uwagi na przekazanie sprawy, co wymaga nie

²⁰ T. Szanciło [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Legalis, art. 458⁶, Nb. 6.

²¹ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 1125.

tylko podjęcia wielu czynności, ale jest również związane z nakładem czasu pracy w celu zapoznania się z aktami sprawy przez sędziego, któremu sprawę przydzielono²².

Przekazanie sprawy o charakterze niegospodarczym

Zgodnie z brzmieniem art. 458⁷ § 1 k.p.c. jeżeli sąd gospodarczy stwierdzi, że sprawa nie jest sprawą gospodarczą, może ją przekazać według właściwości funkcjonalnej właściwemu sądowi. J. Gudowski zauważa, że w przeciwieństwie do treści art. 200 § 1⁴ k.p.c. sąd gospodarczy nie ma obowiązku przekazania sprawy, lecz „może” to uczynić. Ustawodawca nie określił granic swobody sądu gospodarczego w tym zakresie, zatem uprawnienie sądu ma charakter dyskrecyjny. Jedynym ograniczeniem jest termin miesiąca, w którym przekazanie sprawy jest możliwe; z upływem tego terminu dochodzi do utrwalenia właściwości sądu gospodarczego, do którego wpłynął pozew²³.

W strukturze sądu, w którym utworzono wydział gospodarczy, znajduje się również wydział cywilny, co oznacza, że przekazanie w takiej sytuacji następuje między wydziałami tego sądu. Przekazanie sprawy pomiędzy wydziałem cywilnym a sądem gospodarczym (wydziałem gospodarczym) w tym samym sądzie (i odwrotnie) następuje na podstawie zarządzenia przewodniczącego wydziału (przed nadaniem sprawie biegu, tj. przed jej zarejestrowaniem – por. art. 78 ust. 1 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych²⁴) lub postanowienia sądu (po nadaniu sprawie biegu²⁵), niepodlegających zaskarżeniu w drodze zażalenia²⁶. Natomiast w sytuacji, gdy zmiana właściwości funkcjonalnej wiąże się ze zmianą właściwości miejscowej lub rzeczowej, niezbędne jest wydanie przez sąd postanowienia o przekazaniu sprawy. Jeżeli przekazanie następuje do sądu równorzędnego lub niższego, podlega ono zaskarżeniu zażaleniem (art. 394 § 1 pkt 4 k.p.c.)²⁷.

Termin określony w art. 458⁷ § 1 k.p.c. ma charakter terminu procesowego i jest wiążący dla sądu oraz nie podlega przywróceniu. Bieg swój rozpoczyna od dnia

²² T. Szancilo [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szancilo, Warszawa 2019, Legalis, art. 458⁷, Nb. 2.

²³ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 1125.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. 2019, poz. 1141).

²⁵ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 1126.

²⁶ Uchwała SN z dnia 22 lipca 1994 r., sygn. III CZP 87/94, Legalis 28749; uchwała SN (7) z dnia 14 marca 1989 r., sygn. III PZP 45/88, Legalis 26602.

²⁷ T. Szancilo [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szancilo, Warszawa 2019, Legalis, art. 458⁷, Nb. 3.

„wdania się w spór co do istoty sprawy” przez pozwanego, a więc w chwili zgłoszenia przez pozwanego zarzutów merytorycznych²⁸ (rozumianych jako zaprzeczenie zasadności roszczeń powoda²⁹, wypowiedzenia się w kwestiach dotyczących żądania powoda, a więc samego przedmiotu procesu³⁰, ustosunkowania się do merytorycznych twierdzeń powoda³¹ lub też zajęcia przez pozwanego stanowiska co do żądania powoda oraz wskazanych przez niego faktów³²). Podniesienie zarzutów procesowych nie stanowi wdania się w spór co do istoty sprawy, co wynika z przyjętego w art. 221 k.p.c. odróżnienia zarzutów formalnych od wdania się w spór co do istoty sprawy. Możliwość jednoczesnego zakwestionowania właściwości sądu oraz przedstawienia pomocniczo stanowiska co do istoty sprawy nie budzi zastrzeżeń, skoro art. 221 k.p.c. nakłada na pozwanego ciężar zajęcia stanowiska co do meritum także wtedy, gdy ten podnosi zarzuty formalne³³.

Jeżeli sąd gospodarczy uchybi terminowi miesięcznemu, zobowiązany jest rozpoznać sprawę, ale z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym. Gdyby jednak w takiej sytuacji przekazał sprawę zarządzeniem (między wydziałami tego samego sądu), przewodniczący wydziału, do którego sprawa zostaje przekazana, może odmówić zarządzeniem jej przyjęcia, a w przypadkach budzących wątpliwości wydział właściwy do rozpoznania sprawy wyznaczy prezes sądu³⁴. Takiej możliwości nie ma w wypadku uprawnoczenia się postanowienia o przekazaniu sprawy do innego sądu – z uwagi na związanie tego sądu postanowieniem o przekazaniu, chyba że przekazanie następuje do sądu wyższego rzędu (art. 200 § 2 zd. 1 i 2 k.p.c.)³⁵.

²⁸ B. Wołodkiewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 445.

²⁹ P. Telenga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. I: Art. 1–729, red. A. Jakubicki, Lex 2019, komentarz do art. 221.

³⁰ P. Grzegorzczak, M. Jędrzejewska, K. Weitz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Lex 2016, komentarz do art. 221.

³¹ T. Szanciło [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, Legalis, art. 202, Nb. 3.

³² E. Stefańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: Art. 1–505(38), red. M. Manowska, Lex 2015, kom. do art. 221.

³³ Por. B. Wołodkiewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 446. Odmienne: J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 1126, który za wdanie się w spór co do istoty sprawy przez pozwanego uważa chwilę zgłoszenia przez pozwanego twierdzeń i zarzutów – zarówno materialnych, jak i procesowych – przeciwstawiających się żądaniu powoda i zmierzających do oddalenia powództwa lub innego korzystnego dla pozwanego rozstrzygnięcia.

³⁴ Por. § 78 ust. 2 regulaminu urzędowania sądów powszechnych.

³⁵ T. Szanciło [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Legalis art. 458⁷, Nb. 3.

Przekazanie sprawy sądowi właściwemu następuje z urzędu lub na wniosek strony. Jeżeli sąd nie uwzględni takiego wniosku (np. z powodu upływu czasu lub tego, że sprawa ma charakter sprawy gospodarczej), nie powinien wydawać postanowienia o oddaleniu wniosku, a przystąpić do rozpoznania sprawy.

Przekazanie sprawy gospodarczej

Analogiczna sytuacja będzie miała miejsce, gdy sprawa gospodarcza (albo tak zakwalifikowana) trafi do innego wydziału lub sądu niż sąd (wydział) gospodarczy (art. 458⁷ § 2 k.p.c.), dlatego rozważania powyższe znajdują tu zastosowanie.

W takiej sytuacji przekazanie sprawy do sądu (wydziału) gospodarczego może nastąpić najpóźniej w terminie miesiąca od dnia wdanía się pozwanego w spór co do istoty sprawy. Jeżeli sprawa gospodarcza nie zostanie przekazana do sądu (wydziału) gospodarczego, to sąd cywilny powinien rozpoznać sprawę z pominięciem przepisów regulujących postępowanie gospodarcze. Jeżeli natomiast sąd cywilny przekaże (prawomocnie) sprawę sądowi gospodarczemu, a ten uzna, że sprawa ma jednak charakter cywilny, powinien rozpoznać ją, ale z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym³⁶.

W konsekwencji można stwierdzić, że wprowadzono ogólną zasadę, że w sytuacji, gdy postanowienie lub zarządzenie o przekazaniu sprawy nie zostało wydane w wyżej wymienionych terminach, sprawę rozpoznaje sąd, do którego sprawa wpłynęła, stosując przepisy właściwego postępowania.

Konsekwencje rozpoznania sprawy w niewłaściwym sądzie

Rozpoznanie sprawy z zakresu prawa cywilnego przez sąd gospodarczy w postępowaniu gospodarczym nie powoduje nieważności postępowania, nie jest też samo przez się uchybieniem procesowym mającym wpływ na wynik sprawy, chyba że naruszenie przepisów o postępowaniu wywołało skutek nieważności lub miało wpływ na wynik sprawy. Powierzenie sądom rozpoznawania spraw gospodarczych w postępowaniu odrębnym nie oznacza, iż sprawy te rozstrzygane są w „innym trybie” niż sprawy cywilne rozpoznawane w procesie³⁷. Również nie zachodzi przyczyna nieważności postępowania z tego tylko powodu, że sprawę gospodarczą rozpoznał sąd cywilny, jeśli nie uchybił przepisom postępowania odrębnego³⁸.

³⁶ *Ibidem*, art. 458⁷, Nb. 4.

³⁷ Postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 1990 r., sygn. II CZ 160/90, Legalis 27009.

³⁸ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, s. 1127.

Podsumowanie

Reasumując, należy stwierdzić, że założeniem omówionych wyżej rozwiązań prawnych jest przyspieszenie i zoptymalizowanie postępowania w sprawach gospodarczych. Sprawy o charakterze gospodarczym mają być rozpoznawane wyłącznie w procesie, gdzie przepisy postępowania gospodarczego są stosowane w pierwszej kolejności, co rozwiązuje kwestię kolizji zachodzącej między postępowaniami odrębnymi przyjętymi w systemie procesu cywilnego i pozwala na szybkie zastosowanie właściwych norm prawnych przez orzekający sąd. Celem ułatwienia i przyspieszenia kontaktu ze stronami postępowania wprowadzono obowiązek podania sądowi przez strony swoich adresów poczty elektronicznej. W konsekwencji docelowo doręczenia powinny się odbywać właśnie w postaci elektronicznej, co w oczywisty sposób wpłynie na przyspieszenie tego postępowania.

Istotnym przyspieszeniem postępowania, a właściwie wyeliminowaniem zwłoki w jej rozpoznaniu z uwagi na przekazanie sprawy (co wymaga nie tylko podjęcia określonych czynności, ale jest też związane z nakładem czasu pracy sędziego celem zapoznania się z aktami sprawy), ma być ustalenie wiążących sąd terminów do podjęcia czynności związanych z przekazaniem sprawy w wyniku stwierdzenia, że sprawa jest lub nie jest sprawą gospodarczą. Założeniem jest też wykluczenie występującej praktyki, że sprawy gospodarcze wniesione do sądu cywilnego i sprawy cywilne wniesione do sądu gospodarczego były przekazywane między wydziałami tego samego sądu lub do innego sądu nawet po przeprowadzeniu długotrwałego postępowania dowodowego.

Natomiast w celu ochrony stron, którymi w postępowaniu gospodarczym mogą być osoby niebędące przedsiębiorcami albo przedsiębiorcy będący osobami fizycznymi prowadzącymi działalność gospodarczą na stosunkowo niewielką skalę, ustawodawca umożliwił domaganie się od sądu prowadzenia postępowania z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym, które nakłada na strony większe rygory procesowe.

Bibliografia

- Arkuszevska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019.
- Arkuszevska A.M., *Postępowanie w sprawach gospodarczych – nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007, nr 1.
- Cieślak S., *Powiązania wewnątrzsystemowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013.
- Grzegorzczak P., Jędrzejewska M., Weitz K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Lex 2016.

- Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2019.
- Stefańska E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: Art. 1–505(38), red. M. Manowska, Lex 2015.
- Szanciło T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019.
- Telenga P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. I: Art. 1–729, red. A. Jakubecki, Lex 2019.
- Wołodkiewicz B. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, t. I–II: *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2019.
- Żelechowski Ł. [w:] *Tom I. Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające KC. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, red. K. Osajda, Warszawa 2017.

Streszczenie

Celem publikacji jest przybliżenie nowych, a zarazem kluczowych regulacji prawnych, których głównym założeniem jest optymalizacja oraz zapewnienie szybszego i skuteczniejszego rozpoznawania spraw o charakterze gospodarczym, a także zagwarantowanie ochrony prawnej osobom nieprowadzącym działalności gospodarczej oraz tzw. małym przedsiębiorcom. W artykule przedstawiono rozwiązania prawne, które mają służyć powyższemu celowi, tj. normę kolizyjną rozstrzygającą konflikty, które mogą wystąpić na styku postępowania gospodarczego z innymi postępowaniami odrębnymi, nowe wymogi formalne pozwu i pierwszego pisma procesowego pozwanego, granice temporalne przekazania sprawy gospodarczej i niegospodarczej właściwemu sądowi oraz możliwość pominięcia przepisów o postępowaniu gospodarczym w sytuacji, gdy stroną sporu nie jest przedsiębiorca lub jest przedsiębiorca będący osobą fizyczną.

Słowa kluczowe: proces cywilny, pozew, przedsiębiorca, właściwość sądu

JUDICIAL PROCEEDINGS IN COMMERCIAL CASES – NEW LEGAL SOLUTIONS

Summary

The purpose of the publication is to familiarize new and at the same time key legal regulations, the main assumption of which is optimization and ensuring faster and more effective recognition of economic matters, as well as guaranteeing legal protection for non-entrepreneurs and the so-called small entrepreneurs. The article presents legal solutions that are intended to serve the above purposes, i.e. a conflict of laws rule that resolves conflicts that may occur at the interface between commercial proceedings and other separate proceedings, new formal requirements for the application and the first defendant's pleading, temporal limits for the transfer of an economic and non-economic case to a competent court and the possibility of bypassing the provisions on economic proceedings in a situation where the party to the dispute is not the entrepreneur or the entrepreneur is a natural person.

Keywords: civil proceedings, statement of claim, entrepreneur, court jurisdiction